3.2. Plan Yapma

Dinî hitabet için hazırlanan konudan cemaatin istifade edebilmesi için hutbe ve vaazlarda belirli bir plan çerçevesinde sunum hazırlığı yapmak gerekir.

Vaaz planı hazırlama:

Vaaz ortalama 30 - 45 dakikalık bir konuşmadır. Bu tür bir konuşmanın, iyi hazırlanmış bir planı olmalı ve hatip bu plana göre hareket etmelidir. Hitabeti çok güzel olsa bile vaiz, vaazını önceden hazırlamalıdır. Böylece cemaat de konuyu derli toplu bir şekilde kolaylıkla anlayabilir. Plan yapan bir vaizin kendine güveni tam olur.[38]

Bir vaaz planı; "giriş", "gelişme", "sonuç" olmak üzere üç bölümden oluşabilir:

NOT EDELİM

Vaaz Planının Bölümleri:

- Giriş Bölümü: Besmele, Hamd, Salât, dua, ayet ve hadis ile konuya başlamak,
- Gelişme Bölümü: Konunun açıklanması ve örneklendirilmesi,
- Sonuç Bölümü: Ana fikrin özetlenmesi, hatırlatmalar ve dua ile vaazın bitirilmesidir.

38 Mustafa Yeşilyurt, Vaaz Kılavuzu, s. 47.

BİLİYOR MUSUNUZ?

"Hutbemizin konusu .... hakkındadır." ifadesi hatalıdır. Çünkü "konusu" ile "hakkındadır" kelimeleri aynı şeyi ifade etmektedir.

Vaazın giriş bölümüne Allah'a (c.c.) hamd, Peygamberimiz'e (s.a.v.) salât-u selam içeren bir dua ile başlanır. Daha sonra, bir ayet ve hadis ile konu belirtilir. "Değerli Kardeşlerim!", "Muhterem Cemaat", "Aziz Müminler" gibi bir hitap cümlesiyle başlanabilir. Ayrıca bu cümleler vaaz esnasında yeri geldikçe tekrar edilebilir. Konu takdim edilirken sebebi de belirtilir. Örneğin, "Muhterem Müslümanlar! Ramazan ayına yaklaşmamız dolayısıyla vaazımızda, oruç ibadetinden bahsedeceğiz." denilerek vaazın konusu hatırlatılır. Güncel bir olaya atıfta bulunarak konuya girmek de mümkündür. Uzun girişlerden sakınmalı hemen vaaza başlanmalıdır. Kırk dakikalık bir vaazda giriş bölümüne beş dakika ayrılabilir.

Gelişme bölümü, vaazın süre ve içerik olarak en yoğun bölümüdür. Cemaatin ilgi ve dikkatinin konuşma süresince sürdürülebilmesi kolay değildir. Burada vaizin bilgi, beceri ve deneyimi ile vaaz için yapmış olduğu hazırlık büyük önem taşımaktadır. Bu bölümde ayet ve hadisler ışığında konu ortaya konulmalıdır. Örneğin oruç ibadetinden bahsederken Bakara suresinin 183-185. ayetlerine Peygamber Efendimizin samimi bir inançla Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak üzere Ramazan ayını oruçlu geçirenin günahlarının bağışlanacağını ve oruçluların cennette yüksek derecelere nail olacaklarını haber verdiği hadisleri zikredilebilir.[39] Orucun insan davranışları üzerindeki etkileri anlatılır. Ayrıca konuyla ilgili ortaya çıkması muhtemel olan sorulara ve konuya ilişkin görüşlere yer verilmelidir. Vaazın gelişme bölümünde hedef davranışlar dikkate alınarak konunun toparlanması için belirli aralıklarla özetler yapılmalıdır. Böylece camiye sonradan gelenlerin konuya intibak etmeleri de sağlanmış olur. Gelişme bölümüne 40 dakikalık bir vaazda 30 dakika ayırmak uygundur.

Sonuç bölümünde, vaazın konusuyla ilgili düşüncelerin kısa bir özeti yer almalıdır. Vaaz ile hedeflenen davranışların gerçekleşmesinin temenni edildiği, cemaat için güzel dileklere yer verilen kısa bir dua ile vaaz bitirilmelidir. 40 dakikalık bir vaazda sonuç bölümüne 5 dakika ayrılabilir. Vaaz, ezanla birlikte sonlandırılmalıdır. Dolayısıyla ezan okunmadan önce konu özetlenip vaaza son verilmeli ve cemaatin ezanı dinlemesine imkân tanınmalıdır. Vaaz süresi içerisinde konu mutlaka tamamlanmalı, yarım bırakılmamalıdır. Konuyu yarım bırakıp "Konumuza gelecek derste, gelecek vaazımızda devam edeceğiz." demek uygun değildir.[40]

Bir hutbe planı şu şekilde hazırlanabilir:

Hitap cümlesi: "Muhterem Müslümanlar", "Aziz müminler" "Değerli Din Kardeşlerim" gibi cemaatin dikkatini çekebilecek iyi bir hitap cümlesiyle hutbeye başlanmalıdır. Bu hitap cümleleri paragraf aralarında dikkati toplamak için tekrar edilebilir.

39 bk. Buhârî, "Savm", 2, 4, 8, 9; Nesâî, "Sıyâm", 39.
40 Mustafa Yeşilyurt, Vaaz Kılavuzu, s. 48.

Konunun takdimi: "Hutbemiz .... Hakkındadır" veya "Hutbemizde .....konusunu ele alacağız" gibi bir takdim cümlesiyle hutbe konusu zikredilebilir.[41] Ancak konunun bildirilmemesi, merak uyandırması bakımından daha uygundur. Konunun adı belirtilecekse hangi amaçla ele alınacağının belirtilmesinde yarar vardır. Örneğin, "Muhterem Müslümanlar! Bu hafta okullarımız eğitim-öğretime başlayacağı için hutbemizde de İslam dininin ilme verdiği önemi ele alacağız." diyerek hutbenin konusu belirtilir.

Giriş bölümü: Bu bölümde konunun önemini işaret eden güncel ya da İslam tarihiyle ilgili çok kısa bir olay anlatılabilir ve böylece dinleyenlerin dikkati konuya çekilmiş olur. Giriş; bir soru cümlesi, hutbenin içeriğinin güncel konularla ilişklendirilmesi, cemaati ilgilendiren hususun problem olarak ortaya konulması şeklinde de olabilir.

Gelişme bölümü: Bu bölümde konu ayetlere ve sahih hadislere dayanarak anlatılır. Zikredilen hususların yerine getirilmesinin ya da getirilmemesinin fayda ve zararları aktarılır. Somut örnekler verilerek konu günlük hayatla ilişkilendirilir. Toplumdaki uygulama ve yansımalar vurgulanır, topluma gerekli uyarı ve öğütlerde bulunulur.

Örneğin, İslam'ın ilme verdiği önemin anlatılacağı bir hutbede,

قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

"...Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?..."[42] ayetiyle, *'İlim talebi için yola çıkan kimse dönünceye kadar Allah yolundadır.'*[43] hadisi örnek verilebilir. Ayrıca Peygamberimizin Bedir esirlerine uyguladığı muamele ve Ashab-ı Suffe anlatılabilir.

ARAŞTIRALIM

"Dostluk ve Kardeşlik" dostluk konulu bir vaaz hazırlayacak olsanız hangi eserlerden yararlanırsınız? Araştırınız.

Sonuç: Bölümde hutbenin başlangıcından itibaren zikredilen hususlar birkaç cümle ile özetlenir, hedeflenen amaçlar vurgulanır. Hutbe konuyla ilgili bir ayet ve hadis mealiyle tamamlanabilir.

41 Abdurrahman Çetin, Hitabet ve İrşat, s. 128.
42 Zümer suresi, 9. ayet.
43 Tirmizi, "İlim", 2; İbn Mace, "Mukaddime", 17.